

ritme i la força estilística del vers.

Per acostar-nos als orígens ens hem de guiar encara més per les llengües germanes i l'article del *DECH*, on rectificat el del *DCEC*, vaig estudiar a fons la qüestió (IV, 626a-628b), examen extens al qual convé remetre per a més documentació i per a detalls dubtosos, inessencials, que no cal repetir.¹

En portuguès, encara que hi predomina *potro*, -a, es troba també, sobretot en el Nord i antigament, la variant *poldro*, en furs de 1188-1230, i més que enlloc en gallec [cantiga de la 1.ª meitat del S. XIII], i fins avui gran part de Galícia; com a *poltro*, a la ratlla d'Astúries. En castellà el predomini de la forma sense -l- és molt fort: és la única que apareix en obres literàries (ja c. 1330, l'Arxipreste de Hita), i només en el període arcaic hi ha forta barreja, en els documents, de formes amb -l-: *potro* ja es documenta el 939, *poltro* en un doc. de 924, escrit en terra lleonesa; d'on vénen, en bona part, les dades més antigues en què alternen sovint *poldro* i *potro*, des del S. IX fins a finals del XII, de vegades amb alteracions més secundàries, com *podro* i *póldero*, -ltero, amb anaptixi dins el grup de tres consonants (arribant fins a *púllero* en un d'aragonès, de 1090).

En llengua d'oc només trobem, en la llengua antiga, el diminutiu *poldrel*, però ja en dos clàssics en vers de la 1.ª meitat del S. XIII (*PSW* VI, 428); avui és *pòltre*, -tro, si bé aplicat al burret o somera jove, amb la -l- (*poultre*) conservada en part del Llenguadoc, i localment aquí *poudro*. Altrament en francès (i també oc. mod.) *poutre* f. ha pres el sentit de 'biga' [S. XIV], si bé va començar per significar 'egua no coberta encara pel cavall', sentit que mantingué fins al S. XVI. Totes aquestes formes gallo-romàniques i una part de les hispàniques corresponen a una forma primitiva que seria *PÚLLITRU*, accentuada a la síl·laba inicial.

Per altra banda tenim l'it. *pulédro* o *polédro*, napol. *pollitro*, calabrès (i sic.) *puđđitru*, que suposen *PULLĪTRU* però accentuat a la I; car més que dubtós és improbable que hi hagués a Itàlia formes d'accentuació inicial: un sic. *potro* és manlleu hispànic, un it. ant. *poltro* (per més que l'usi Dante, imitat per Caro i l'Ariosto), no estant confirmat quasi gens pels dialectes, és suspecte de gallicisme. D'altra banda encara, el sard *puđđédru* (sd. antic *pulletru*), venec. *pulédro*, també reto-romànic (*puléder* a Gardena, *pulieder* a Sobreselva), postulen *PULLĒTRU*, però també amb accentuació interna.

M-Lübke s'esforçà enginyosament (*Zur Kenntnis des Alitogudoresischen*, 10-12) per explicar aquesta xocant varietat de formes. Podria ser el resultat d'un tema comú *PULL-ĒTR-*, la Ē del qual es canviaria en ĭ segons la fonètica històrica llatina, en un nominatiu masculí *PULLĪTER*, mentre que s'hauria mantingut en les altres formes, on la Ē anava seguida de -TR-; cas comparable al de *genētrix* enfront de *genitor*; i cf. el que hem explicat a *ALEGRE*. Al mateix temps l'accent havia de recaure en la primera síl·laba en *PULLĪTER*, però en la segona en el tema *PULLĒTR-*, segons les normes accentuals del llatí vulgar (cf. *TENEBRES*

etc.); quant a la tercera variant, intermèdia, *PULLĪTRU*, suposada per les formes hispàniques i gallo-romàniques, seria deguda a una generalització de la posició accentual del nominatiu *PULLĪTER*.

És una explicació sostenible, però d'una complicació tan extrema, que ens deixa escèptics, majorment essent just el contrari del que va passar en el cas d'*alegre*, en el qual havíem de recolzar sobretot; i més que més quan oblida o afecta oblidar-se del femení **PULLITRA*. Car no perdem de vista que es parla tant o més de *poltres* i *potranques* que de *poltros*, i el pastor compta tant o més en la llengua que el domador. Afegim-hi així mateix les importants precisions semàntiques i geogràfiques que hi aporten Jud (*ASNSL* cxx, 75-76) i Rohlf's (*Hist. It. Gramm.; Diz. Dial. Tre Calabrie*).

En tot cas és problemàtica la formació d'aquest mot **PULLITER* o **PULLĪTRU*, per més que s'hagi anat dient que és un derivat del ll. *PULLUS*, que designa l'animal jove de diverses espècies zoològiques (*pollastre*, *pollet*, *pollí* etc.), i que entre altres ha donat el fr. *poulain* 'poltro'. Però la dificultat es troba en el «sufix» -ĪTRU, que és enterament inusitat en llatí. Hi ha, ben cert, un ll. *porcetra* 'truja que només ha porcellat una vegada', però això no serveix de gaire, no sols perquè és un cas únic, sinó perquè justament aquest *porcetra* és un mot raríssim, del tot inusitat en ll., que coneixem de segona mà (només per Aulus Gelli, que el cita de dos autors arcaics i provincials), el caràcter genuí del qual, en llengua llatina, tenim dret a posar en dubte.² Millor escau de suposar que es tracti d'un manlleu d'una altra llengua indoeuropea.³

Altrament el fet cabdal és que *PULLETRUS* i les formes semblants són enterament inòides en el llatí de l'Antiguitat. Aquesta i *poledrus* es documenten en les Lleis Sàlica i Alamànica, *puledro* i *puledra* en les glosses de Cassel, *pulletrus* en el *Forum Iudicum* (VIII, § 4, 5), *poledri* i el diminutiu *pultrellae* en *Capitulare carolingis*: en un mot, només en els Ss. VIII-IX (màxim c. l'a. 700).

Per tant és forçós adherir-se a les últimes conclusions de Meyer-Lübke, que essent qui primer havia abordat seriosament el problema, i l'havia estudiat esforçadament, té gran autoritat quan, anys més tard reconeix, i declara (*REW*, 6825), que l'origen de *potro*, *poltre*, *poutre*, *pulédro*, és «desconegut».

I és que hi ha encara la discutida qüestió de l'evolució fonètica de la forma predominant en les tres llengües hispàniques, *potro*, resultat desconcertant, si això vingués de **PULLĪTER*, sobretot en castellà-portuguès. Tenen raó M-Lübke (*Alitogud.*, 11) i Gröber (*ALLG* IV, 445), a despit de la protesta de Mz. Pidal, en fer notar que una evolució fonètica *PÚLLITRU* > *po(l)tro* no es pot mirar com a genuïna en aquestes dues llengües.

No tant per la conservació de la sorda -r-, que no fóra inconcebible havent-hi una L, amb tot i que la combinació amb -r- impedeix equiparar el cas amb els de *vueltá*, *suelto*, *volcar* etc.; sinó perquè en el grup -ŪLTR- el resultat hispànic hauria de ser -uitr- (o en